

cih krajih našel, kjer po spominu ondašnjih stanovavcov ni reč nikdar sejana bila.

Nek zamorec in sužnik slavnega Korteza, ki je Meksiko zmagal, je bil prvi, ki je na Novim-Španjskim (okoli leta 1520) pšenico sejal, od ktere je med rajžem, ki ga je Korteza armada iz Španjskiga za svoj živež sabo prinesla, 3 zernja našel. Te tri zernja je vsejal in z njimi pšenico zaplodil.

V Frančiškanskim samostanu v Kvitu (Quito) sim vidil kot drago svetinjo tisti persteni lonec hranjen, v katerim je prva pšenica bila, ki jo je Frančiškan Fray Jodoco Riksi de Gante v Kvitu sejal. Riksi je bil iz Gante (Gent) na Flandernškim doma. Pervo zernje je bilo pred samostanam (kloštram), na mestu „plazuela de S. Francisco“ po tem vsejano, ko je bil gojzd, ki se je pod ognjeno goro Pichinha do samostana nekdanj razširil, posekan. Frančiškani so me prosili, naj bi jim razložil napis, ki je na loncu zapisan, ker so mislili, da kaj posebnega zastran pšenice zapopade, ki je bila v njem shranjena. Ali to ni bilo. Napis se je v staronemškem jeziku takole glasil: „Kdor pije iz mene, naj ne pozabi svojiga Boga“. Tudi za me je bil ta staronemški kozarc zlo imeniten. Naj bi se namesto imen tistih, kateri zemljo v kervavih bitvah pokončujejo, pač povsod raji imena tacih mož v vednim spominu hranile, ki so zemljo s prvimi sadovi obsejali ali obsadili, ki so pravi blagor ljudstvam vsim!

Ogled po svetu.

Cigani in njih jezik.

(Dalje.)

Cigani so rujaviga obličja, imajo kot oglje černe lasé, kot mleko bele zobé, so lepe postave; zato slové, zlasti po Španjskim, nekatere ciganke kot nar zaljši dekleta; moški niso tako lepi. Cigani nimajo stanovitnih seliš; kjer podnebje pripustí, se klatijo v celih trumah po pušavah in gojzdi; šotorov večidel nimajo, pozimi išejo zavetja v berlogih in jamah, ali pa si napravijo podzemeljske koče. Na Španjskim, pa tudi na Ogerskim in Erdeljskim, se najdejo tudi cigani, ki so kerčmarji, kovači, živinomazači, popravljajo ponve in kotle, delajo žeblice in drugo železnino, nekteri izdelujejo lesene žlice, vretena, korita, drugi se vdinjujejo za delavce na polji.

Za godbo so posebno pripravi, za to so na Ogerskim, posebno na plesiših, cigani zlo obrajtani. Ženske so, dokler so mlade, posebno na Španjskim, izverstne plesavke. Ko pa se postarajo, so vračarice, to je, prerokujejo ljudém iz ogledovanja žil na rokah, njih prihodnost.

Otroci so do 10. leta čisto nagi; odrašeni cigan ima le srajco in hlače, ciganka srajco in predpert ali kikljo, rudečo ali modro; scer so bosí in gologlavi. Cigani in ciganke, ki imajo stanovitno stanovanje, se radi lišpajo.

Njih hrana je zlo gnjusna. Vsako meso, tudi mërha jim je všeč; zato so cigani veseli, kadar krog njih kakošna živinska kuga razsaja, da vživajo meso zakopane merhe, scer sta jim, kakor vsim ljudstvam jutrovih dežel, čebulja in česinj nar ljubši. Konec pretekloga stoletja so jih na Ogerskim celò dolžili, da so ljudí klali in jedli. Žganje jim je nar ljubši pijača; tobak kaj radi puhajo. Mož in žena tako rada tobak žvečita in puhata, da vse dasta, kar imata, za pipo tobaka.

Svoje vére nimajo cigani. Med Turki so mahomedanske vére; na Španjskim, kakor na Erdeljskim se

ravnajo po kristianskih šegah, brez da bi jim pa za podučenje in zapopadek kristianske vére mar bilo. Na Erdeljskim in Ogerskim dajo svoje otroke večkrat kerstiti, da tako več kumšine (botrine) prejmejo.

Od redniga zakona ni pri njih ne duha ne sluha. Brez da bi mladi cigan po tem prašal: ali je deklè, s katero se oženiti hoče, njegova sestra ali scer v žlahti, se oženi z njo večidel v 14. ali 15. letu. Na Ogerskim se scer poročajo, pa poroča jih cigan namesto duhovnika. Noben cigan ne vzame druge za ženo kot pravo ciganko. Se je naveliča, jo spodí.

Od otročje izreje nimajo celò nobeniga zapopadka. Cigan ljubi svojiga otroka, kot živina mlade, za to jih nikdar ne kaznuje, in jih vadi postopati, krasti in goljufati.

Cigan nikdar s silo pohištév ne ropa, ampak zlo boječ in plašljiv krade le natihoma. Zavolj plašnjivosti jih na Španjskim ne jemljejo v vojaški stan; na Ogerskim in Erdeljskim jih scer jemljejo, tode cigan ni nikdar pogumen vojak. Scer so cigani prekanjeno in skozi in skozi malopridno ljudstvo.

Že v 16. stoletji so si vlade prizadevale, cigane iz Europe pregnati in jih spoditi v svojo domovino nazaj; pa ni bilo mogoče. V južne bolj gorke kraje so se kmalo spet vkradli. Ker jih je v austrijskim cesarstvu toliko, da imajo tako rekoč svoje vojvode, je že cesarica Maria Terezia si prizadevala, jih v poštene ljudí in deržavljane spreobrniti; v letu 1768 je dala ukaz, da si imajo stanovitne seliša izvoliti, se roko-delstev lotiti, gnjusne šege opustiti, otroke oblačiti in v šolo pošiljati; prepovedala jim je clò, da se ne smejo več cigani imenovati, ampak novi kmetje. Ker vse to ni nič pomagalo, so se jim po ukazu od leta 1773 jeli otroci s silo jemati in po kristiansko izrejevati. Pa tudi to oestro ravnanje je ravno tako malo zdalo, kakor milostne zapovedi Ruske vlade. Vunder so modri ukazi rajnciga cesarja Jožefa II. v letu 1782 nekoliko počlovečili ciganstvo na Ogerskim, Erdeljskim in v Banatu.

(Dalje sledí.)

Potovanje po Laškim.

Spisal M. Verné.

14. pismo.

Dragi prijatelj!

V tem delu mesta, od kteriga Ti ravno govorim — nekdanj je bilo tod večidel Martovo polje „Campus Martius“ — je silno veliko lepih pohištév in krasnih poslopij rimske gospode in knezov, namreč Borgeških, Farneških, Doriaških, Ruspoljskih, Altierskih itd. (Palazzo Borghese, Farnese, Doria, Ruspoli, Alteri) in še mnogo družih; bil sim pa le v Borgeškim in Doriaškim, kjer so prelepi muzeji malarskih del nar slavnish umetnikov, — in pa v Ruspoljskim, kjer je krasna kavarnica, ki mi je veliko bolj dopadla, ko Pedrokova v Padovi, desiravno ta dalječ okrog sloví.

Prijatelj, ne zameri! Vidim de Ti veliko pravim, pa le malo povém. Sim menil, de, kar vidim in čutim, Ti bodem tudi lahko povedal, pa ni taka. Ko bi bil to prej vedil, da potopisje je tak teška reč, bi ne bil kar nič pisal. Pa saj le za-te pišem, in kaj ne, de mi ne boš zameril, čeravno Ti veličanskiga Rima in njegovih lepot in spominkov nič kaj v lepim redu in po vrednosti ne popišem, — marsiktero reč pa, ki se tu vidi, tudi zamolčati moram. Cele debele bukve bi ne bile zadosti, ko bi se le na debelo vse popisati hotlo. Pa ker sim že začel, Ti hočem še kaj maliga povedati.

V srednjim delu mesta sim šel še enkrat, mende že tretjič, silno velik in lep terg, ki mu „Piazza Navona“ pravijo, ogledat. Tu je bil nekdanj Aleksandrovo kroglej (Circus Alexandri Severi), lepo

gledišče, kjer so se tudi v ladjah ali barkah borili (Naumachia). Zdaj je terg s petimi štirinami okinčan. Nar lepši stoji sred terga z visocimi obiliskami na sredi in s četririmi prav velikimi podobami na voglih, ki poglavne reke ali pa tudi dele sveta, namreč reko Ganges ali Azio, Nil ali Afriko, Rio Plata ali Ameriko, in Donavo ali Evropo pomenijo. Slavni Bernini jo je sozidal, in podobe so njegovi učenci iz marmorja krasno iztesali.

Tudi lep stebrovni terg (Piazza della Colonna), in pa Beneški terg (Piazza di Venezia) sim večkrat ogledal, ker sta sred mesta dobro pri rokah. Uni, ki ga štiri velike krasne poslopja oklepajo, ima ime od krasniga Mark-Aureljevega stebra, ki na sredi stoji. Steber je iz 28 sila velikih kosov beliga marmorja sestavljen, v ktere so zgodbe modrosti in slave polniga cesarja v malim kipu (basso rilievo) čudovito lepo vrisane. Znotraj je vsekanih 198 stopnic, de se na verh gré, kjer že davno podoba sv. Pavla namest Mark-Aureljeve stoji. Oboje vkup, steber in podoba, je čez 200 čevljev ali marveč rimskih pedí visoko. — Beneški terg pa ima ime od silno velikiga in terdniga poslopja, ki ga je v letu 1468 kardinal Peter Barbo iz Benetk, pozneje papež z imenom Pavl II. sozidal. Poslopje je bolj vojaški terdnjavi ko mirnemu pohoštju podobno. Zdaj stanuje v njem avstrijski poslanec. Temu poslopju je prizidana tudi precej velika in z dragim marmorjem bogato okinčana cerkev sv. Marka papeža.

Slovanski popotnik.

Spisuje Fr. Cegnar.

* Iz Dunaja smo za terdno soznali, da je g. minister uka drju. Miklošiču naročil, slovensko berilo za vés nadgimnazij zložiti, ne samo dogodivščino slovenskega slovstva, kakor je „slov. popotnik“ undan povedal. Dr. Miklošič se priporoča vsim gg. domoljubom, da bi ga blagovolili s pripravnimi spisi podpirati. V štirih mescih želi vse spise vkup imeti. — Nova priča, da g. minister uka za Slovane skerbi.

* V seji „matice ilirske“ 21. pr. mesca se je bral dopis mestnega župana, v katerem pravi, da društvo brez posebnega dovoljenja nima pravice shod slovenskih jezikoslovcev skupej poklicati. — Ker „Matica“ ni mogla nobene občnkoristne izvirne knjige izdati, je nasvetoval gosp. Ivan Kukuljević, plačilo za prevo d kake koristne knjige razpisati. Zavolj tega je bilo sklenjeno, da naj se bukve narave od dr. Schödlera, natanjčni poduk splošne ljudske obertnije od Poppe-a in po domače spisana geometria Lütrowa prestavi. Za teško prestavo bukev narave se je sklenilo gospoda Antona Kuzmanića povabiti, da bi je prevzel, kteremu se je za trud 800 gold. obljubilo in tretjino čistega dobička. Za tehnologio Poppe-a in geometrio Lütrowa se je sklenilo darilo razpisati, in sicer za perve bukve, ker so že večidel v česko predstavljene 300 gold., za druge 100 gold. Čas za perve je dve leti, za poslednje pa pol leta.

* V zboru českega narodnega muzeuma je bil za predsednika zvoljen gosp. grof Kristjan Waldstein. Prejšnjemu predsedniku vitezu Neuburgu, se je očitna hvala izrekla. V odbor so bili zvoljeni: Šafařík, vitez Masoch, dr. Beer in Havle.

* V Celovcu je na svitlo prišla povest: „Bog nikomur dolžen ne ostane“ po nemškem poslovenjena. Prestava — pravi „Bčela“ — je gladka in lahko razumljiva. Pripravna je za šolska darila. Lepo vezana velja 24 kr.

* Ne bo dolgo, da bo prišla v deržavni tiskarnici na Dunaji izrazoslovje (terminologija) pravniško-

politiško v slovenskem in horvaškem jeziku na svitlo. Ta besednik bo velike vrednosti. — Delajo se tudi priprave za drugo izdanje te terminologie v českem jeziku; poljska terminologija se še ne pripravlja k tisku.

* Gosp. Anton Rojic, profesor kazenskiga prava v Zagrebu pripravlja za natis teoretično in praktično razjasnjenje kazenskiga zakonika.

* V Zadru je te dni na svitlo prišlo pesniško delo: Vila Dalmatinska od Zorčica Rapo. Veljá 30 kr.

* Ravno je prišel na svitlo v Pragi prvi zvezek napevov narodnih českich pesem. To delo bo zelo obširno, ker je gosp. Krolmus nabral skorej 4000 narodnih českich pesem. Prvi zvezek obseže 16 pesem.

* Gosp. Matija Ban združuje tri žaloigre iz česke dogodivščine in sicer iz časov husitske vojske.

* Gosp. Kulda je spisal zbirko pripovedk za kratek čas in za poduk pod naslovom: „Krasné večery“ v českem jeziku, deloma predstavljene.

* Ruski grof Uwarow (sin bivšega ministra) izdaja veliko delo v staroznanstvu južnega Ruskega in bregov Črnega morja. To delo je, gledé na dogodivščino slavenstva, neprecenljive vrednosti.

Novičar iz slovanskih krajev.

Iz Orave na slovenskem Ogerskem 17. aug. Dragim „Novicam“, ki se tudi pri nas berejo, pošljem natisnjeno pesem v jeziku Ogerskih Slovincov, s katero smo prihod Njih veličanstva cesarja Franc-Jozefa pozdravili, iz ktere bote vidili, da so slavenski jeziki vsi zares sestre ene matere. Razun nekterih slovniških in besednih različnost je le ti poseben razložek, da namesti našega g imajo tudi Ogerski Slovinci kakor Čehi h, kakor sledeča pesem kaže: Pieseň k uvitaniu Jeho cisarsko královského Apoštolského Veličenstvo Františka-Jozefa na den Slávneho prichodu Jeho do Oravy dna 11. augusta 1852.

Bože požehnaj ¹⁾ Cisára

Franc-Jozefa drahjeho! ²⁾

Jeho prichod mu otvára ³⁾

Srdca ludu vernjeho ⁴⁾:

Vítame ⁵⁾ Te, medzi nami, pod našima Tatrami ⁶⁾,

Vítame Te, uprimnymi slovenskymi srdcami!

Poklon sa ty Choč ⁷⁾ vysoký

Pred našim Panovníkom ⁸⁾,

Tys ⁹⁾ našej k Nemu vernosti ¹⁰⁾

Obrazom a pomníkom:

Jako stojíš nepohnutý v burkach času i hromu:

Tak stojíme skalopevně my pri cisárskom domu.

Zaplesaj celá Orava!

Cisár Pan t'a navštívil ¹¹⁾;

Zvolaj zvučne ¹²⁾: Sláva! Sláva!

On lud biedny ¹³⁾ obživil;

Huče hory, huče haje: ¹⁴⁾ Sláva bud' Cisárovi

Drahiemu ludu otcovi Františku-Jozefovi!

Bože zachovaj ¹⁵⁾ drahiemu

Drahy život Cisári!

Nech ¹⁶⁾ sa cisársky trón Jeho ¹⁷⁾

Bleskom slávy ožári;

Nech sa Jeho celym světom sláva mocně oživa,

A v krajinách Jeho pokoj, blaho, rozkoš ¹⁸⁾ prebyva!

¹⁾ Bože požehnaj = Bog požegnaj. ²⁾ Drahjeho = dragega. ³⁾ Otvára = odpira. ⁴⁾ Vernjeho = vernega.

⁵⁾ Vítame = pozdravimo. ⁶⁾ Tatrami = gore tako imenovane. ⁷⁾ Choč, po našem Hoč, visoki hrib v Tatrih nad Kubinam. ⁸⁾ Panovníkom = vladarjem; pan po našem gospod; panoviti = gospodariti, vladati. ⁹⁾ Tys = ti si.

¹⁰⁾ Vernost = zvestoba. ¹¹⁾ Navštívil = obiskal. ¹²⁾ Zvolaj zvučne = zaúčaj. ¹³⁾ Biedny = zapušeni. ¹⁴⁾ Huče hory, huče haje = donite gore, donite gaj (gojzdi). ¹⁵⁾ Zachovaj = ohrani. ¹⁶⁾ Nech = naj. ¹⁷⁾ Jeho = Njegov.

¹⁸⁾ Rozkoš = veselje.